

Het hoofdredactioneel commentaar in Trouw van vrijdag 13 juli 2007 getiteld "pauselijke pretentie is de dood in de pot voor dialoog en oecumene" getuigt hier en daar van onzorgvuldigheid en behoeft enige correctie en aanvulling. Het commentaar begint met een karakterisering die karikatuur nadert: "Wie zichzelf beschouwt als de plaatsbekleder van Christus..." Nu weet ik niet of Benedictus XVI zichzelf zo beschouwt (in ieder geval beschouwt hij zich wel wel als werker in de wijngaard van de Heer, maar niet als Patriarch van het Westen), maar in het document 'Responses to some Questions regarding certain aspects of the doctrine of the Church', dat komt van de Congregatie voor de Geloofsleer, wordt over de paus gesproken als opvolger van Petrus. In die hoedanigheid heeft het pausambt de functie van dienst aan de eenheid van de christenen. Christenen van verschillende tradities zijn door paus Johannes Paulus II in zijn encycliek 'Ut unum sint' (Dat allen één zijn) uitgenodigd om mee te denken over de manier waarop deze functie zo goed mogelijk kan worden vorm gegeven. Vervolgens stelt het commentaar: "is het hoofd van de enige ware kerk". De term enige ware kerk komen we in het document van de Congregatie niet tegen, behalve in de voetnoten waar de acta van het Tweede Vaticaanse Concilie worden weergegeven, in het bijzonder de antwoorden van de Secretariaat van de Eenheid van de Christenen op vragen van bisschoppen over de verwoording van de identificatie van de Kerk van Christus met de Rooms-katholieke Kerk. Het Concilie heeft toen gekozen voor de bekende formule met de woorden subsistit in [n.b. de schrijfwijze]: De Kerk van Christus bevindt zich in de Rooms-katholieke kerk. Hiermee werd ruimte gecreëerd voor de elementen van heiligheid en waarheid, die volgens het Concilie ook in de andere christelijke kerken te vinden zijn. Het document van de Congregatie voor de Geloofsleer wil de betekenis van dit subsistit in nu verhelderen, en bepaalde theologische interpretaties corrigeren. Maar het bevestigt expliciet: De Kerk van Christus is ook aanwezig en werkzaam in kerken die geen (volledige) gemeenschap met de katholieke kerk kennen. Daarom is het zeer onjuist om te spreken van "geringe waardering die paus Benedictus XVI het protestantisme toekent". (Dit is ook niet consistent met zijn verhouding tot de protestantse exegese zoals die tot uitdrukking komt in zijn nieuwe boek over Jezus van Nazareth). In de katholieke traditie worden de niet-katholieke kerken zelfs als heilsmiddelen gezien van God. God kan ze gebruiken voor het levensgeluk van mensen. Wel is het zo dat de katholieke kerk gelooft dat ze daartoe over meer en toereikendere middelen beschikt. Maar gelukkig kunnen de andere kerken ook beschikken over zeer vele gaven die ze van de Geest hebben ontvangen, zo zei het Concilie al. "Niet zelden", zo zegt ook kardinaal Kasper van de Pauselijke Raad voor de Eenheid van de Christenen in zijn onlangs verschenen handboek over spirituele oecumene, "zijn bepaalde aspecten van het christelijke mysterie effectiever benadrukt door andere kerken". Hij noemt bijvoorbeeld de omgang met de H. Schrift, vormen van aanbidding en godsdienst, persoonlijke spiritualiteit en heilig leven (denk bijv. aan Roger Schütz van Taizé), en de manieren waarop niet-katholieke christenen getuigen van hun geloof. Daar kunnen katholieken van leren. Geldig blijft volgens kardinaal Kasper ook de aloude oecumenische slogan: wat ons verenigt is veel groter dan wat ons verdeelt. Dat is natuurlijk veel fijner om te horen voor protestanten, dan dat ze geen kerken genoemd mogen worden. Dat is ook een beetje flauw, want door de doop in de Naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest, zijn ze van de Heer geworden ('kerk' is afgeleid van het Griekse woord kuriakos = behorend tot de Heer). Maar wat bedoeld wordt is dat ze geen kerken willen zijn in de zin zoals de Rooms-katholieke kerk zich als kerk beschouwt. Voor de Rooms-katholieke kerk geldt namelijk dat het ambt van bisschop en de Petrusdienst van de eenheid, naast het leven van de aanwezigheid van Christus door het Woord en de sacramenten, echt helemaal hoort bij het kerk-zijn. Op die wijze wil de Rooms-katholieke kerk staan in de overlevering van de apostelen. Zo krijgt de traditie gestalte, de traditie waarin de Schrift wordt uitgelegd, de leer van Christus aan de apostelen wordt beschermd, en interpretaties die niet in overeenstemming zijn met wat Christus aan de apostelen heeft geleerd, gezuiverd uit het geheel (vandaar ook: ecclesia semper purificanda in plaats van ecclesia semper reformanda). Daarin bestaat haar roeping naar waarachtigheid. Het is wel spijtig als dit wordt opgevat als een claim en zelfs als monopolie op de waarheid. In de oecumene

betekent dit juist een uitdaging aan het adres van de andere kerken om aan te geven waarin hun katholiciteit en apostoliciteit dan ligt. Wat betreft de relatie met de orthodoxe kerken ligt dit voor de Rooms-katholieke kerk makkelijker dan bij de relatie met de protestantse kerken en gemeenschappen, gezien de eeuwenoude episcopale structuur en eucharistische gemeenschap van de eersten. Niettemin houdt dit m.i. ook een uitdaging aan de Rooms-katholieke kerk in, die immers niet 'heel' is (katholiek komt van katholos, dat betrekking heeft op het 'geheel' van de kerk), zolang de gescheidenheid voortduurt. De katholieke kerk lijdt dus zelf enorm onder de breuken tussen de kerken. Ook zij is door de Heer geroepen tot de eenheid die Christus en de Vader kenden, ook de christenen in de Rooms-katholieke kerk behoren tot de leerlingen voor wie Jezus bidt om eenheid op de avond voor zijn lijden en dood (z. Johannes 17). In de oecumenische beweging wordt deze eenheid gezien als de zichtbare eenheid die een deelname is aan de eenheid in en van God, en als zodanig gave is van God. De oecumenische beweging sluit zich bij Jezus aan in zijn gebed om eenheid.

In het Nieuwe Testament wordt o.a. over deze eenheid gesproken door middel van het woord 'koinonia'. Die overstijgt de andere modellen van eenheid als bijv. eenheid van kerkelijke lichamen, en de eenheid in (verzoende) verscheidenheid, die in de wereld van protestantse christenen hun invloed hebben (gehad). Zij komt allereerst tot stand door een oecumene van de Geest, die zich verwerkelijkt door uitwisseling van gaven op verschillende gebieden. Kardinaal Kasper heeft in zijn recente handboek hierover een flink aantal suggesties gegeven voor mogelijkheden van de vormgeving hiervan op het gebied van het verdiepen van het christelijke geloof, gebed en godsdienst, diaconie en getuigenis. Wat dit laatste betreft zet de Rooms-katholieke kerk zich dus precies in op dat gebied, waarmee Trouw zijn commentaar afsluit. Zij laat zich hierbij graag inspireren door christenen van andere kerken. Wanneer christenen van verschillende kerken op deze gebieden in deze Geest zich samen inzetten, zullen zij een nieuwe Pinksterervaring opdoen, net zoals de eerste christenen, waarvan gezegd werd: moet je kijken hoe die met elkaar omgaan! Christus zal werkelijk onder hen aanwezig zijn en Zijn licht zal stralen over allen.

Drs. E.P. Kint
Theoloog

Tips:

-Kardinaal Walter Kasper: 'That they may all be one. The call to unity today', Burns & Oates, Londen / New York, 2004.

-Kardinaal Walter Kasper: 'A handbook of spiritual ecumenism', New City Press, New York, 2007. (Nederlandse vertaling binnenkort verkrijgbaar bij het Secretariaat van het Rooms-Katholiek Kerkgenootschap).

-3e Europese Oecumenische Assemblée in Sibiu, Roemenië, 4-9 september 2007,
www.eea3.org